

Digitalt særtryk af

FUND OG FORSKNING

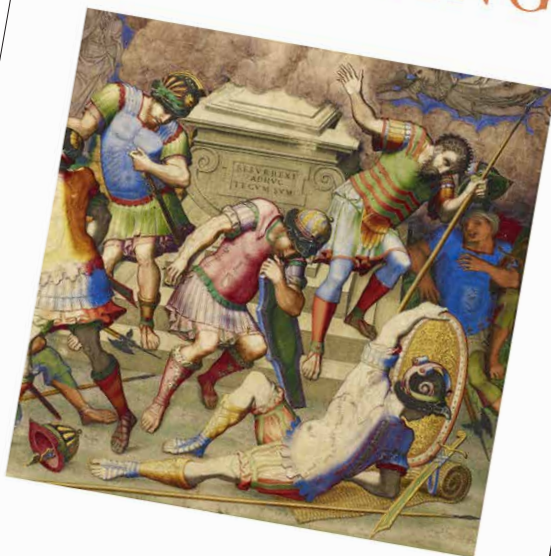
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 55

2016

FUND OG FORSKNING

Bind 55 • 2016
DET KONGELIGE BIBLIOTEK • KØBENHAVN

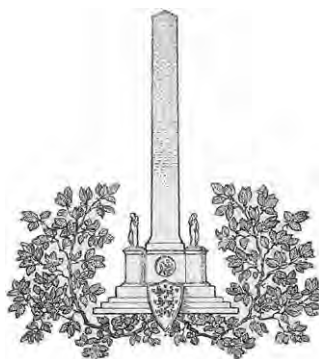
FUND OG FORSKNING

Bind 55

2016

Digitalt særtryk af
FUND OG FORSKNING
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS
SAMLINGER

Bind 55
2016

With summaries

KØBENHAVN 2016
UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget se s. 148.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek

Om titelvignetten se s. 273.

© Forfatterne og Det Kongelige Bibliotek

Redaktion:

John T. Lauridsen

Billedredaktion:

Lene Eklund-Jürgensen

Fund og Forskning er et peer-reviewed tidsskrift.

Trykt på Munken Premium Cream 13, 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1998
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Jakob K. Meile

Tryk og indbinding: Bording ½
Printed in Livonia
Oplag: 300 eks.

ISSN 0069-9896
ISBN 978-87-7023-146-6

MORDET I FINDERUP LADE OG DET
TABTE PERGAMENTCODEX
eller Jagten på den Forsvundne Skat¹

AF

SVEND CLAUSEN

Begivenheden og forskningstraditionen

Det berygtede mord på Erik Klipping i Finderup Lade i november 1286 blev en afgørende begivenhed for dansk historie i resten af 1200-tallet. Forbrydelsen er siden etableret som en af de mest ikoniske begivenheder i Danmarkshistorien, og mysteriet er gennem tiden blevet tildelt en stor mængde bred opmærksomhed, herunder i litteratur og forskning.

De bevarede kilder er imidlertid ret tavse om, hvad der skete mellem mordnatten og dommen i Nyborg året efter, og dommens retfærdighed diskuteres til stadighed.² Det er nok korrekt, at gåden om denne Skt. Cecilie nat 1286 “vel aldrig helt finder sin løsning.”³ Men hvorfor gik det sådan? En betydelig del af svaret skal sandsynligvis findes i et tabt, glemt og overset håndskrift.

Selv en debat i 1950'erne om muligheden for tabt kildemateriale om mordet slog desværre i sidste ende fejl: i den ekstremt komplicerede kildesituation borede den sig hurtigt så langt ned i detaljdiskussioner for og imod, at den overså den basale afklaring af selve grundspørgsmålet, som ærgerligt nok gik tabt.⁴ Derfor vil artiklen her undlade

¹ Forfatteren ønsker at takke Michael H. Gelting for at gennemlæse og kommentere på en ufærdig kladdeudgave af denne Indiana Jones-artikel, hvilket, som undertitlen antyder, var min arbejdstitel for projektet undervejs.

² F.eks. jf. Erik Kjersgaard: Opklaring? *Skalk*, 6, 1971, s. 18-29 (s. 18, 28).

³ Kai Hørby: *Status Regni Dacie. Studier i Christofferlinjens ægteskabs- og alliancepolitik 1252-1319*, 1977, s. 73.

⁴ Harald Berg: Till frågan om Huitfeldts s.k. förlorade källor. Ingvar Andersson m.fl. (red.): *Archivistica et mediævistica Ernesto Nygren oblata*, 1956, s. 43-48. Hugo Yrwing: Har Huitfeld inte använt några “tabte kilder”? *Historisk Tidskrift [Sverige]* 1957, s. 360-72. Niels Skyum-Nielsen: anmeldelse af Hugo Yrwing: Kungamordet i Finderup. Nordiska förvecklingar under senare delen av Erik Klippings regering. *Historisk Tidsskrift*, 11., 5., 1957-59, s. 357-362. Hugo Yrwing: Kring källorna till kungamordet i Finderup. *Historisk Tidsskrift* 11., 6., 1960-62, s. 121-131. Niels Skyum-Nielsen: Om første og anden rangs

detaljerediskussioner, men alene fokusere på at besvare netop dét, der må være selveste grundspørgsmålet:

Kan det påvises, at der nogensinde har eksisteret et nu tabt kildemateriale om kongemordet, og i så fald hvilket materiale, hvornår eksisterede det, og under hvilke omstændigheder kan det påvises?

Svaret på dette grundspørgsmål kan findes, når man identificerer manuskripthistorien for et glemt håndskrift, der sandsynligvis i dag havde befundet sig på Det Kongelige Bibliotek i København, dersom det havde været bevaret. Dette tabte håndskrift rummede formentlig intet mindre end den måske nok allervigtigste kildemæssige nøgle til faktisk at belyse mordet i Finderup Lade indgående. Artiklen her vil døbe det Marsk Stig-håndskriftet.

Kendskab til dets eksistens har imidlertid aldrig rigtig været del af forskningstraditionen. Eksistensen af Marsk Stig-håndskriftet blev således aldrig nævnt med et eneste ord i udgivelserne af kildematerialet til mordet.⁵ Viden om dets eksistens indgår heller ikke i andre hovedværker med kildeudgivelser fra denne periode.⁶

Ej heller i forskningsdebatten om mordet er dets eksistens for alvor erkendt. Kun yderst sjældent er det blot omtalt, og dets eksistens har aldrig fået en tilstrækkelig hensyntagen eller drøftelse. Også i folkeviseforskningen er dets eksistens fraværende,⁷ ligeledes i Vedel-forskningen,⁸

kilder. En replik. *Historisk Tidsskrift*, 11., 6., 1960-62, s. 131-141. Hele debatten udsprang af følgende bogudgivelse: Hugo Yrwing: *Kungamordet i Finderup. Nordiska förvecklingar under senare delen av Erik Klippings regering*, 1954.

⁵ Kristian Erslev: *Udvalg af Kildedsteder. Grundlag for Øvelser*, 1888, s. 48-73, Erik Arup: *Erslevs Kildedsteder til Øvelser i Historieforskningens teknik*, 1931, s. 44-72, Aksel E. Christensen: *Historiske kildedsteder til øvelser i Historieforskningens teknik*, 1966, s. 107-144. Marsk Stig-håndskriftets eksistens overses trods det, at kildesamlingerne brugte Birket-Smiths bog til at gengive dele af indholdsfortegnelserne fra den tabte brevbog, jf. nedenfor.

⁶ Ellen Jørgensen: *Erik Klipping og hans Sønner. Rigets opløsning*, 1927, *Diplomatarium Danicum / Danmarks Riges Breve* [DD/DRB] 2. III (1281-90), 2. IV (1291-98), 2. V (1299-1305), Benedicte Fønnesbech-Wulff m.fl. (udg.): *Hellere Fanden selv end Erik på tronen! Konflikten mellem Jens Grand og Erik Menved 1294-1302. En oversættelse af procesakterne med indledning og suppleret af andre kilder*, 1999.

⁷ Det nævnes aldrig i de 14 bøger og artikler, jeg har gennemgået, hvor emnerne er Vedels visearbejder og visetraditionerne om Marsk Stig (værktitler udeladt af pladshensyn).

⁸ Jeg har ikke studeret Vedelforskningen systematisk, men det nævnes aldrig i den håndfuld stikprøver, jeg har foretaget (værktitler udeladt af pladshensyn). Kun nævnes det (jf. nedenfor) yderst perifert af C.F. Wegener: *Den danske krønike af Saxo Grammaticus, oversat af Anders Sørensen Vedel, trykt paa ny og tilligemed Vedels Levnet*, 1851.

selvom begge emner ligger i Marsk Stig-håndskriftets potentielle relevansområde.⁹

Før Sophus Birket-Smiths kildeudgivelse var man simpelthen ikke opmærksomme på Marsk Stig-håndskriftet.¹⁰ Ej heller siden er det dog for alvor indlemmet i udforskningen af mordet.¹¹ Eksistensen af Marsk Stig-håndskriftet er totalt usynlig i hele den omfattende senere forskningstradition, hvori mordet og marsk Stig på forskellig vis behandles eller indgår.¹² Erik Arups bog, der er et af de mest indflydelsesrige værker, fordi den grundlagde tesen om justitsmord, nævner heller ikke Marsk Stig-håndskriftet.¹³ Stadig ikke i de nyeste behandlinger af mordet indgår det.¹⁴

Kun under kildedebatten i 50erne blev håndskriftet i det mindste nævnt, men eftersom man overså at stille og besvare grundspørgsmålet, bragte dette i sidste ende desværre ikke debatten om tabt kildemateriale afgørende videre. Snarere kastede kontroverserne en slagskygge så effektivt hen over dette grundspørgsmål, at Marsk Stig-håndskriftets blotte eksistens i lige så høj grad blev ignoreret efter kildedebatten som før. De få gange, hvor denne debat overhovedet fik nogen genklang i

⁹ En nærmere diskussion af dette vil dog føre for vidt her.

¹⁰ Wegener 1851 er undtagelsen, der flygtigt omtaler Marsk Stig-håndskriftet før udgivelsen af Birket-Smiths bog. Det nævnes aldrig iblandt den håndfuld eksempler på anden Vedel-/Finderup Lade-/Marsk Stig-litteratur, som jeg har gennemgået fra denne tidlige 1800-tals periode (værktitler udeladt af pladshensyn).

¹¹ Jeg har ikke systematisk eftersporet de eventuelle få omtaler af det i forskning, hvis emnemæssige indhold ikke umiddelbart falder indenfor Finderup Lade-komplekset, som det er gennemgået ovenfor. Mackeprang nævner det forbipasserende i sin kildeundersøgelse af Fængselskrøniken og konstaterer lakonisk, at håndskriftet ser ud til at have indeholdt et righoldigt materiale til belysning af de fredløses færd, Mouritz Mackeprang: Krøniken om Jens Grands Fangenskab. Dens affattelsestid og værd som historisk kilde. *Historisk Tidsskrift*, 6., 3., 1891, s. 643-665 (s. 643). Denne konklusion kan man næppe være uenig med ham i, jf. Svend Clausen: Tårnkælderen på Søborg Slot. Fængselskrøniken eller når historien skrives af taberen. *Holbo Historier. Historiske beretninger fra Holbo herred og Nordsjælland*, 2014, s. 120-137 (s. 131). Der kan vel godt findes andre lignende omtaler.

¹² Efter en gennemgang af 38 artikler og bøger, hvor mordet og marsk Stig enten er hovedemne eller indgår, er konklusionen, at Marsk Stig-håndskriftet omtales nøjagtigt 0 gange (værktitler udeladt af pladshensyn).

¹³ Erik Arup: *Danmarks Historie. Anden bog. Stænderne i Herrevælde 1282 – 1624*, 1932, især s. 27.

¹⁴ Thomas Riis: Kongemordet 1286. *Fund og Forskning*, 53, 2014, s. 9-32, Troels Brandt: Et motiv til mordet i Finderup Lade. *Siden Saxo*, 2, 2015, s. 4-15.

senere litteratur, var det på en så perifer måde, at det ikke ændrede på, at Marsk Stig-håndskriftets eksistens fortsat forblev usynlig.¹⁵

Artiklen her vil identificere Marsk Stig-håndskriftets indhold og gennemgå dets manuskripthistorie. Først vil artiklen påvise dets eksistens, dernæst gennemgå hvor og hvornår det eksisterede, identificere hvad det sandsynligvis indeholdt, kaste et blik på dets forsvinden samt drøfte, hvad dets eksistens betyder for forskningen og opfattelsen af begivenhederne.

Registranten fra 1595

I sin bog om håndskriftsamlingerne på det hedengangne universitetsbibliotek publicerede Birket-Smith adskillige gamle registraturer.¹⁶ Heri indgik den håndskriftregistrant fra 1595, som påviser Marsk Stig-håndskriftets eksistens. Denne vigtige detalje har imidlertid aldrig vundet tilstrækkelig indpas i Finderup Lade-forskningen, og den må derfor blive fremlagt her.

År 1595 mistede Anders Sørensen Vedel sin bestalling som Kgl. Historiograf til Niels Krag.¹⁷ Da det var et officielt kongeligt embede, blev også Vedels samling af historiske håndskrifter betragtet som statslig ejendom, der var knyttet til embedet. I og med han mistede sin bestalling til Krag, måtte Vedel således også aflevere sine håndskrifter til ham.

¹⁵ Siden debatten om tabt kildemateriale løb ud i sandet i kølvandet på Yrwings bog i 1950erne, omtaler Helge Toldberg: *Marsk Stig-Viserne*, 1963, s. 37, Yrwings tillid til en tabt kilde kort og udetaljeret med en kritisk undertone. Troels Brandt: *Kongemordet i Finderup*, 2008, s. 14 og 87, er positiv overfor idéen om en tabt kilde, men kender den kun sekundært via en foredragsholder uden at benytte Yrwings eller Birket-Smiths bøger. Ingen af de to omtaler tager derfor debatten videre, da de ikke kender Marsk Stig-håndskriftet. Aakjærs anmeldelse af Yrwings bog var også positiv, men tydeligt skrevet før han fik mulighed for at kende indvendingerne fra Berg og Skyum-Nielsen, hvilket vel forståeligt forklarer, hvorfor anmeldelsen aldrig fik gennemslagskraft, jf. Svend Aakjær: [anmeldelse af Yrwing 1954]. *Historisk Tidsskrift [Sverige]*, 1957, s. 65-68. Reinhold Schröder benytter Yrwings bog, men går slet ikke ind i kildedebatten, jf. Jens E. Olesen m.fl.: *Marsken Rider Igen. – Om mordet på Erik Klipping, Rumelands sange og marsk Stig-viserne*, 1990, s. 52-55.

¹⁶ Sophus Birket-Smith: *Om Københavns Universitetsbibliothek før 1728, især dets Håndskriftsamlinger*, 1882, genudgivet 1982.

¹⁷ Årsagen er uden betydning her, og der henvises til f.eks. Allan Karker: *Anders Sørensen Vedel og Den Danske Krønike*, 1955, s. 39-53, eller til Torben Bramming: *Fire store ripensere – 250 års national identitet i en vanddråbe. Set gennem Hans Tausen, Peder Hegelund, Anders Sørensen Vedel og Hans Adolph Brorsons liv og værk*, 2008, s. 115-121.

Derfor udarbejdede man 28. juni 1595 en grundig registratur over hele den store samling, der nu skiftede hænder imellem dem.¹⁸

I sommeren 1586 og især i perioden 1588-90 havde Vedel rejst rundt i riget for at indsamle kildemateriale, som han skulle bruge til sine historiske arbejder.¹⁹ Dette ihærdige arbejde afspejler sig i 1595 i hans håndskriftsamling, som for størstedelen tydeligt består af kildemateriale, mens den afsluttende del særskilt opregner Vedels egne historiografiske værker, som han ligeledes måtte aflevere.²⁰ Andre dele af sin håndskriftsamling havde Vedel derimod overtaget fra forgængeren Hans Svaning.²¹ Registraturen er beskrevet som en fortegnelse over den historiske del af Vedels store bibliotek.²² Den giver et grundigt indtryk af Vedels materialesamling i embedet som historiograf.²³ Hans håndskriftsamling indeholdt ikke alene håndfæstninger, traktater, registre og en lang række breve, men også både krøniker, annaler og andet. Derimellem fandtes f.eks. det middelalderhåndskrift af Ribe bispekrønike, som utvivlsomt ligger til grund for den nuværende kildeudgave, foruden et pergamenthåndskrift af Skt. Vilhelm af Æbelholts brevsamling.²⁴

Vedels samling indeholdt imidlertid også et håndskrift, der registreredes som:

“Marsk Stigs Historie paa Pergament, Klage Artickel oc Giensuar, effter Kong Erick Gleppings Død, ved hans Søn oc Marsk Stig oc hans foruandte.”

¹⁸ Trykt af Birket-Smith 1882, s. 106-111.

¹⁹ Karker 1955, s. 28-29, 47, endv. Bramming 2008.

²⁰ Birket-Smith 1882, s. 110.

²¹ Birket-Smith 1882, s. 23-24.

²² Bramming 2008, s. 117, 121.

²³ Umiddelbart identificerer man ikke Marsk Stig-håndskriftet på den såkaldte Promus Condu-liste med Vedels fortegnelse over sine samlinger ca. 1595, jf. Harald Ilsøe: Håndskriftet H112 og de danske historikere. En studie i overlevering. *Historisk Tidsskrift*, 12., 1., 1963-66, s. 399-437 (s. 425). Hvorvidt Marsk Stig-håndskriftets tilknytning til den statslige materialesamling kan forklare dette tilsyneladende fravær på Promus Condu-listen, er mig uvist. Udgifter af både abbed Vilhelm og Chronicon Ripense dukker tilsyneladende op her (spalte 1589, 1590, 1592). Promus Condu-listen er trykt: E.J. de Westphalen (udg.): *Promocondus Scriptorum Historiæ Danicæ, quibus Andreas Severinus Vellejus Historiogr. Regius in conscribendis operibus historicis usus una cum recensione operum ipsius historicorum affectorum et ex parte conscriptorum. Ex B. Authoris Autographe Apud nob. Christ. Wormium Exscripsit Andreas Kellinghusius. Monumenta inedita rerum Germanicarum IV*, 1745, spalte 1585-96.

²⁴ Ellen Jørgensen: Ribe Bispekrønike. *Kirkehistoriske Samlinger*, 6., 1., 1933-1935, s. 23-33 (s. 23-25).

I dag kender vi hverken en tekst eller et håndskrift med sådant indhold. Den gådefulde omtale indgår i 1595 på registratures indledende del, hvis indhold beskrives som “gamle Danske Historiske Documenter.”²⁵ Marsk Stig-håndskriftet optræder som nr. 5 på listen lige under pergamenthåndskriftet med abbed Vilhelms brevsamling.²⁶ Enhver tvivl på håndskriftets eksistens er aldeles meningsløs, da registraturen som aktstykke må udgøre en øjenvidneskildring.²⁷

Registraturen giver langt den bedste eksisterende beskrivelse, og den udgør det vigtigste af de stumper af spor, som håndskriftet har efterladt. Dog er registraturen ikke den eneste gang, at håndskriftet nævnes. Samlet peger de forskellige omtaler på, at beskrivelsen fra 1595 ikke synes misvisende og, at registraturen må være brugbart grundlag for en identifikation af indholdet.

Det er ukendt, hvordan Vedel har fået fat på Marsk Stig-håndskriftet. Han kan selv have tilvejebragt det under en af sine indsamlingsrejser. Han kan også have overtaget det fra en af sine forgængere, såsom Svaning: Vi ved, at håndskriftet hørte til historiografernes materialesamling, og at Vedel overtog embedet som historiograf fra lige præcis Svaning. Vi ved også, at Vedel ligeledes dermed overtog det meste af Svanings materialesamling, mens andre dele må være kommet til historikeren og rigskansleren Arild Huitfeldt.²⁸ Ligeledes ved vi, at Svaning også selv foretog rundrejser i 1550erne for at indsamle og lade afskrive formentlig utrykt kildemateriale til sit arbejde med middelalderens Danmarkshistorie.²⁹

²⁵ Birket-Smith 1882, s. 107.

²⁶ Birket-Smith 1882, s. 106.

²⁷ Jf. Clausen 2014, s. 131.

²⁸ Jf. Birket-Smith 1882, s. 24, fordelingen af Svanings samlinger ml. Vedel og Huitfeldt er uddybet i Ilsøe 1963-1966. Eftersom Vedel synes at have overtaget Svanings håndskrifter, som er det relevante for artiklen her, må Vedel i denne kontekst anses for Svanings rette efterfølger. Som iagttaget af Ilsøe, er der, modsat af Vedel og hans efterfølgere, dog intet, som tyder på, at også allerede Svaning nogensinde var officielt, kongeligt ansat historiograf. Men Svaning begik flere gange “historiske lejlighedsarbejder” for regeringen, og hans indsamlinger af kildemateriale i 1550erne skete med hjemmel i et nu tabt brev fra Christian 3. Det var på denne baggrund, at kongen 24. februar 1579 krævede, at Svanings materiale skulle afleveres, jf. Harald Ilsøe: Svaning, Vedel, Huitfeldt og Krag. Omkring spørgsmålet om den første historiografudnævnelse. Grethe Christensen m.fl. (red.): *Tradition og Kritik. Festskrift til Svend Ellehøj den 8. september 1984*, s. 235-258 (s. 237f. og 246f.), Kancelliets Brevbøger 24.2.1579.

²⁹ Harald Ilsøe: Udlændinge på håndskriftjagt i det sekstende århundredes Danmark. *Fund og Forskning*, 13, 1966, s. 29-50 (s. 34), sammenlign endvidere med Ilsøe 1963-66, f.eks. s. 434.

I 1555 skrev kongen nemlig til Svaning desangående.³⁰ En tredje mulighed er, at han kan have fået det fra Huitfeldt: i et brev til Valdemar Parsberg i 1595 giver Vedel selv udtryk for, at han og Huitfeldt direkte har udvekslet kildestof indbyrdes.³¹

Vedels personlige noter

Det har aldrig været bemærket, at Marsk Stig-håndskriftet også nævnes af Vedel personligt i mindst ét af hans bevarede håndskrifter.³² Foruden kladdestumpen af hans Erik Klipping-værk indeholder papirhåndskriftet GKS 826 folio adskillige andre brudstykker af Vedels arbejder. Der er udkast både til dele af hans danske kongehistorier og til forskellige slægtstavler.³³ Et større brudstykke af hans afhandling om Kong Erik Ejegod og Kong Niels er tilføjet bagerst i afskrift med en anden hånd. Indholdet må vel nærmest karakteriseres som en samling blandede kladder og notater i meget ufuldstændig form, og håndskriftet udgør en ganske rodet mangfoldighed med et samlet set ret tilfældigt præg. Det virker mest som en lidt tilfældig sammenhæftning af en bunke Vedel-ark, som egentlig ikke alle hørte sammen oprindeligt.³⁴ Hans udkast til en årstalsliste over middelalderen er sat ind temmelig tilfældigt og

³⁰ Kancelliets Brevbøger 19.12.1555.

³¹ Ilsøe 1963-66, s. 432-433. Ikke kun Huitfeldt og Vedel udvekslede kildestof. Senere tog også Niels Krag afskrifter af noget af det kildestof, som Huitfeldt lå inde med, jf. Ilsøe 1963-66, især s. 407-408, 434.

³² Omfanget her har ikke muliggjort nogen systematisk gennemgang af samtlige bevarede Vedel-håndskrifter. En sådan gennemgang, der identificerer enhver omtale og potentiel brug af Marsk Stig-håndskriftet hos Vedel, må være en væsentlig fremtidig opgave. For at påvise selve Marsk Stig-håndskriftets eksistens, indhold og manuskripthistorie, må identifikationen af notaterne i GKS 826 folio imidlertid være tilstrækkeligt i artiklen her.

³³ Emil Gigas: *Katalog over Det Store Kongelige Bibliotheks Haandskrifter vedrørende Norden, særlig Danmark*, bd. 1-3, 1903-15, 2, s. 228.

³⁴ Dog er det ej en moderne sammenhæftning: som del af Gammel Kgl. Samling må GKS 826 folio være indlemmet før 1787. På det oprindelige pergamentomslag står der sekundært noteret "Appendix Saxonis prima." Den gamle indbinding på GKS 826 folio stammer således fra et smukt illumineret liturgisk pergamenthåndskrift fra 1400-tallet med noder, miniaturemaleri med motiv og latinsk hymnetekst. Dets nuværende indbinding har håndskriftet først fået efter 1906 (sammenlign med Gigas 1903-15, 2, s. 228). Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio.

bestemt ikke i kronologisk orden.³⁵ Emil Gigas daterer håndskriftets indhold til slutningen af 1500-tallet.³⁶

Selvom der generelt kun er indføjet ret få notitser på kladden til årstalslisten, rummer den nogle kortfattede bemærkninger om begivenheder i kølvandet på kongemordet 1286.³⁷ Til denne del af sit arbejde har Vedel åbenbart benyttet det tabte Marsk Stig-håndskrift som del af sit kildegrundlag. Da han gennemgik Vedels bevarede værk om Svend Tveskæg i GKS 825 folio, hæftede Allan Karker sig ved, at Vedel ofte benytter randnoter med kildehenvisninger.³⁸ Noget lignende synes tilfældet her: efter denne del af årstalslisten er der 19 nummererede noter, som bl.a. rummer kildehenvisninger, der synes at kunne have stået i forbindelse med udarbejdelsen af årstalslisten.³⁹ To af disse noter henviser direkte til det tabte Marsk Stig-håndskrift:

[Note] 14: "Marsk Stigs in 4to"

[Note] 15: "Alter Marsk Stigs in 4to"⁴⁰

Håndskriftet i noterne må være det selvsamme som det på registranten, hvilket utvetydigt bekræfter eksistensen af Marsk Stig-håndskriftet. Kon-

³⁵ Årene 1183-1202 (folio 14 recto-verso), 1287-1320 (16v-18v), 1202-1241 (47r-48v), 1259-1286 (51r-52r), 1320-1342 (55r-56r), Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio.

³⁶ Gigas 1903-15, 2, s. 228. Indholdet er også gennemgået af Wegener 1851, s. 226.

³⁷ Folio 16 verso, Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio.

³⁸ Karker 1955, s. 36.

³⁹ Folio 18 verso, Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio.

⁴⁰ Det latinske ord "alter" i note 15 kan være væsentligt. Dets mening må snarest være, at Vedel i note 14 henviser til Marsk Stig-håndskriftet, og han så i note 15 henviser til et andet Marsk Stig-håndskrift. En hel eller delvis afskrift lavet af eller for en renæssancehistoriker synes mere nærliggende at forestille sig end hele 2 middelalderudgaver. Muligvis er forklaringen derfor, at Vedel har haft både selve Marsk Stig-håndskriftet foruden også en afskriftskopi af tekstinhold fra det samt, at han aktivt har benyttet både original og afskrift i sit arbejde. Som historiker virker Vedel redelig, så det ville give mening at skelne imellem dem, når han henviser. En tak til Anders Toftegård og Erik Petersen, der bekræftede dette ord af Vedels til tider flygtige hånd samt for en drøftelse af betydningen af dette ords inkludering. Afleveringsdokumenterne fra 1595, og fra 1618 efter Vedels død, viser, at Vedel havde ladet en hel del skrifter (både kilder og egne værker) kopiere inden afleveringen til Krag, jf. Birket-Smith 1882, s. 107, 124. En evt. kopi af Marsk Stig-håndskriftet kan f.eks. være udarbejdet i en sådan forbindelse. En mulighed er også, at håndskriftet måske var opdelt i flere bøger: 1595-listen beskriver pergamenthåndskriftet med abbed Vilhelms brevsamling som opdelt i 3 bøger. Lignende er dog ikke tilfældet, når Marsk Stig-håndskriftet beskrives. Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio.

kret viser noterne tillige, at det tabte Marsk Stig-håndskrift utvivlsomt var et manuskript i kvartformat. Endnu mere afgørende beviser noterne det meget vigtige, at Vedel ikke blot har kendt og besiddet Marsk Stig-håndskriftet, men at han rent faktisk også har både læst i det og aktivt benyttet dets indhold i sit arbejde. Altså må han have anset dets indhold for at udgøre brugbart kildemateriale til denne tids begivenheder. Noterne viser dermed, at den måde Marsk Stig-håndskriftet bliver beskrevet på i 1595 formentlig tager udgangspunkt i, at dette var den måde, hvorpå den lærde Vedel selv beskrev håndskriftet og identificerede dets indhold. Man bør altså fæste lid til 1595-registraturens beskrivelse.

Marsk Stig-håndskriftet mellem 1595 og 1608

Sammen med 1595-listen påviser Vedels håndskrevne noter Marsk Stig-håndskriftets eksistens usvigeligt sikkert. Formentlig har det tabte håndskrift dog efterladt sig yderligere spor, der bidrager til at identificere dets historie. Få år efter at have modtaget Vedels håndskrifter, døde Niels Krag i 1602. Derfor måtte hans enke Else Mule levere de statsligt ejede håndskrifter videre til Jon Jakobsen Venusin, der blev Krags efterfølger i embedet som Kgl. Historiograf. Igen ved denne håndskriftsaflevering blev der udfærdiget en registrant, og også denne er bevaret.⁴¹

Eftersom de individuelle skrivere i 1595 og 1602 tit beskriver håndskrifterne på forskellig måde, er der ingen helt identificerbar overensstemmelse imellem listerne, men det er en tydelig tendens, at mange af Vedels håndskrifter går igen på registraturen fra 1602. Sandsynligvis vandrer også Vedels pergamentcodex om Marsk Stig over Krags hænder videre til Venusin. Et af de håndskrifter, som Krags bo afleverer til Venusin, er nemlig et håndskrift, der registreres med titlen:

“Om Kong Erick i Finderup etc.”⁴²

Det indgår i 1602 i oversigten over værker i kvartformat, og det er formentlig det selvsamme gamle pergamentcodex om Marsk Stig, der ifølge Vedels noter ligeledes var et kvartformat.⁴³ Når titlerne i 1595 og 1602 varierer, selvom mange af håndskrifterne tydeligvis er de samme, skyldes det, at de oftest skal opfattes som den enkelte registrators beskrivelser

⁴¹ Trykt af Birket-Smith 1882, s. 112-121.

⁴² Birket-Smith 1882, s. 118.

⁴³ Sammenlign folio 18 verso, Det Kongelige Bibliotek, GKS 826, folio, med Birket-Smith 1882, s. 118.

af deres indhold snarere end som værktitler i nutidig forstand: mange af dem har aldrig haft egentlige titler.

Samme mønster går igen på endnu en afleveringsliste fra 1608. Her bliver det tydeligere, hvorfor man nok må sætte lighedstegn mellem 1595- og 1602-håndskriftet. Heller ikke Venusin lever nemlig særlig længe efter modtagelsen af håndskrifterne. Da han dør i 1608, bliver hans statslige håndskriftsamling afleveret til universitetsbiblioteket, og samlingen bliver da igen registreret.⁴⁴ Også denne registratur er bevaret, og endnu engang genkender man sandsynligvis Vedels gamle pergamentcodex på den. Et håndskrift, der registreres i 1608, beskrives som:

“Om Kong Erich i Find[land] cum adversariis ac diversis.”⁴⁵

Her må man se bort fra udgiverens eget indskud “[land],” som sandsynligvis er en fejlrettelse. Dette håndskrift er snarest dét selvsamme, som Venusin få år tidligere havde overtaget fra Krag's bo, og frasen “i Find” henviser altså næppe til Finland, men snarere til “i Find[erup].”⁴⁶

Eftersom håndskriftsamlingen var statslig og skulle følge embedet, er det en forventelig tendens, at Vedels samlinger fra 1595 vandrer således via Venusin i 1602 videre til universitetsbiblioteket i 1608.⁴⁷ Naturligvis kan nogle håndskrifter af forskellig årsag være gledet ud undervejs, ligesom flere nye synes tilkommet, men i det store hele må man vente, at størstedelen af samlingen fra 1595 vel endnu var indeholdt i den sam-

⁴⁴ Trykt: Holger Fr. Rørdam: Jon Jakobsen Venusin. *Kirkehistoriske Samlinger*, 3., 1., 1874-77, s. 241-310 (s. 305-310).

⁴⁵ Rørdam 1874-77, s. 306.

⁴⁶ Frasen “i Find” er ikke skrevet som en forkortelse. Ordet har oprindeligt været skrevet helt ud, men den sidste del af ordet er ulæseligt, papir i oktavformat, 1 verso, Det Kongelige Bibliotek, GKS 1071, folio.

⁴⁷ Sammenlign f.eks. Marsk Stig-håndskriftet med vandringsvejene for flg. 2 middelalderhåndskrifter: a) Ribe Bispekrønike nævnt henholdsvis 1595 (Birket-Smith 1882, s. 107), 1602 (Birket-Smith 1882, s. 118), 1608 (Rørdam 1874-77, s. 307), 1662 (Birket-Smith 1882, s. 150), b) Abbed Vilhelms brevsamling nævnt henholdsvis 1595 (Birket-Smith 1882, s. 106), 1602 (Birket-Smith 1882, s. 120), 1608 (Rørdam 1874-77, s. 309), 1662 (Birket-Smith 1882, s. 151). Ifølge 1602-listen var Vilhelm-håndskriftet dog oktavformat, og ikke quarto, som denne del af universitetsbibliotekets samling kaldes i 1662. Listen fra 1662 nævner dog ingen særlig samling for oktavformater, og det er snarest det selvsamme håndskrift, der blot var indføjlet her. Mængden af håndskrifter fra 1595-listen, der både i 1602 og 1608 leveres videre, må reelt være langt større end disse åbenlyse eksempler. Mange posteringer fra 1595 lader sig nok bare ikke identificere sikkert ud fra de ofte varierende og ret overordnede titelbeskrivelser på de senere lister.

ling, der kom til universitetsbiblioteket i 1608. Langt det sandsynligste må derfor være, at det er Vedels gamle pergamentcodex, der senere nævnes igen i både 1602 og 1608. Dermed har Marsk Stig-håndskriftet sandsynligvis stadig eksisteret i 1608, og det har efter dette år indgået i universitetsbibliotekets samlinger.

Hvad håndskriftet indeholdt

Grundigheden i 1595 lader os bestemme ret præcis, hvad det tabte håndskrift gemte. Når Marsk Stig-håndskriftet var "paa Pergament," er dette et vigtigt indicium om, at det var et ægte middelalderhåndskrift. Udformningen af indholdet som "Klage Artickel oc Giensuar" viser, at det må have været en form for retsakter. Registraturen gengiver også, hvem der var de aktive hovedmænd i håndskriftet: "ved hans Søn oc Marsk Stig oc hans foruandte." Denne beskrivelse passer helt nøjagtigt med, hvordan vi ved, at de endnu bevarede akter fra den næsten samtidige Jens Grand-retssag er opbygget: nemlig som gengivelser af udtalelser fra begge sagens parter på skift; først kongemagtens anklageartikler, dernæst ærkebispens gensvar på de selsamme anklager.⁴⁸

Det er velkendt, at dommen over marsk Stig og de øvrige blev fældet ved rigsmødet i Nyborg i 1287.⁴⁹ Tekstmaterialet i Marsk Stig-håndskriftet har mest sandsynligt hidrørt fra engang efter mordet i 1286 og før eller i forbindelse med selve dommen i 1287: "Formentlig var det affattet direkte i forbindelse med den retsproces, der [dermed må have fulgt] i kølvandet på mordet i Finderup Lade, og det indeholdt nok alle de originale retsakter fra begge de involverede parter i processen. Foruden marsk Stigs [og vel de øvriges] forsvarsindlæg har håndskriftet nok også indeholdt kongemagtens argumenter i sagen."⁵⁰ Det sidstnævnte ser man derudaf, at "når registraturen omtaler "hans søn" som værende en af forfatterne, mener skriveren vel snarest Erik Klippings søn – dvs. hans efterfølger Erik Menved."⁵¹ Efter omstændighederne, dvs. endnu som barnekonge, er kongemagtens argumenter i sagen vel rettelig blevet fremført af Erik Menved repræsenteret ved formynderregeringen.⁵²

⁴⁸ Sammenlign med Fønnesbech-Wulff (m.fl.) 1999.

⁴⁹ Det flg. er skrevet med nært udgangspunkt i Clausen 2014, s. 131-132 og note xxxviii s. 137.

⁵⁰ Clausen 2014, s. 131-132.

⁵¹ Clausen 2014, note xxxviii s. 137.

⁵² Geltings forhåndskommentarer til artiklen her, privat e-mail korrespondance 15.11.2015.

Eftersom man vælger at betitle håndskriftet “Marsk Stigs Historie, må de anklagedes indlæg vel have udgjort en så betydende del af indholdet, at dette tabte håndskrift [i nogen grad kunne fremstå] ... som en art forsvarsskrift.”⁵³

Kun yderst få gange er Marsk Stig-håndskriftet flygtigt omtalt i forskningen. C.F. Wegener nævnte det aldeles forbigående i en note ved 1800-tallets midte og så, at Vedels pergamentcodex nok indeholdt en tekststudgave af processen imod Marsk Stig.⁵⁴ Hugo Yrwing erklærede sig enig med ham,⁵⁵ men ellers har ingen egentlig forholdt sig til dette tabte håndskrift.

Arild Huitfeldt kendte en senere stadfæstelse af dommen fra 1305, som han gennemgår i sin Danmarkskrønike.⁵⁶ Denne har han sandsynligvis hentet fra en tabt brevbog fra Erik Menveds regeringstid, som vi ved, at han benyttede meget; den såkaldte *Cancellariæ veteris episcopalis liber*, der brændte med universitetsbiblioteket i 1728.⁵⁷ Yrwing fremfører, at det, vi her kalder for Marsk Stig-håndskriftet, måske også har indeholdt denne gentagne proces og dom fra 1305, og at den da afdøde marsk blot kan være blevet forsvaret af sin efterslægt.⁵⁸ En sådan tese kan ikke udelukkes, men intet i beskrivelsen fra 1595 viser en sådan sammenhæng, og man må nok holde sig til, at Marsk Stig-håndskriftet mindst indeholdt sagsakterne fra den første proces.⁵⁹

⁵³ Clausen 2014, s. 132.

⁵⁴ Wegener gør intet ud af at gennemgå Marsk Stig-håndskriftet nærmere, men det ses tydeligt ud af hans måde at beskrive håndskriftet på, at han tolker dets indhold på denne måde, jf. Wegener 1851, s. 203-204 note 7.

⁵⁵ Yrwing 1957, s. 371. Han omtaler ligeledes håndskriftet 1954, s. 154.

⁵⁶ Arild Huitfeldt: *Danmarks Riges Krønike. Chronologia II. Fra Erik Menved til Valdemar Atterdag*, 1601 (genoptrykt 1977), s. 75-76.

⁵⁷ Huitfeldt har nok hentet 1305-dommen på s. 407ff. i *Cancellariæ veteris episcopalis liber*, hvis indhold blev registreret af Stephanius før branden: “De convictis in parlamento generali Helsingburgi, 1305,” jf. Birket-Smith 1882, s. 174, Huitfeldt 1601, s. 75-76, Kristian Erslev, William Christensen og Anna Hude (udg.): *Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis. Fortegnelser over Danmarks Breve fra Middelalderen med udtog af de hidtil utrykte*, 1, 1085-1350, 1894-1895, s. 140. Stadfæstelsen er optaget som nr. 386 i DD/DRB, der daterer den til omkring 8.-10. september, DD/DRB: 2. V, 1299-1305. Om Huitfeldts brug af brevbogen kan der henvises f.eks. til Kai Hørby: Arild Huitfeldts benyttelse af den såkaldte *Cancellariæ veteris episcopalis liber*. Karsten Fledelius m.fl. (red.): *Middelalder, metode og medier. Festskrift til Niels Skyum-Nielsen på 60-årsdagen den 17. oktober 1981*, 1981, s. 183-194.

⁵⁸ Yrwing 1954, s. 154.

⁵⁹ Selvsagt kan Marsk Stig-håndskriftet have indeholdt mere end de oprindelige retsakter, men afklares kan det ikke. I 1608 er der tilføjet “diversis,” i 1602 “etc.” Man

Ingen anden type indhold end ægte middelalderlige retsakter kan vel overhovedet bringes i lødig overensstemmelse med beskrivelsens kombination af, at det var et pergamenthåndskrift, som indeholdt "Klage Artickel oc Giensuar." Omstændighederne i beskrivelsen umuliggør også, at Marsk Stig-håndskriftet kan have indeholdt blot endnu en udgave af akterne fra Jens Grand-retssagen, selvom også disse rummer klageartikel og gensvar, involverer Erik Menved og i hvert fald til dels omhandler mordet og dets efterspil. Foruden, at Marsk Stig-håndskriftet nok endnu nævnes her,⁶⁰ indgår der i 1602 også hele 2 håndskriftsudgaver af akter fra Jens Grand-retssagen. Den tids beskrivelse af akterne fra Jens Grand-sagen kan umuligt misforstås:

Nr. 1: "Actiones Eri Menvedt et Iohannis Grand, Convoluter 31."⁶¹

Nr. 2: "Actiones adversariæ Eri Menwed et Iohannis Grand Anno 1296."⁶²

En enkelt detalje her er påfaldende også for identificeringen af Marsk Stig-håndskriftets indhold: i beskrivelsen af det andet Jens Grand-håndskrift benytter registratoren ordet "adversariæ," fordi håndskriftet rummer akter fra de to modstående parter i en retssagsstrid. Samme ord benytter registratoren i 1608 også til at beskrive håndskriftet 'Om Kong Erich i Find[erup] cum adversariis ac diversis'.⁶³ Dette indikerer formentligt, at 1608-håndskriftet også indeholdt retsakter. Disse retsakter var sandsynligvis de selvsamme, som dem Vedel besad i 1595, og som han dengang havde ladet beskrive som "Marsk Stigs Historie ... Klage Artickel oc Giensuar ..."

Der er næppe nogen vej udenom at konkludere, at det håndskrift, der beskrives i 1595, må have indeholdt nogle virkelige middelalderlige retsakter, som vi ikke længere har bevaret, og at vi dermed har at gøre med et vaskeægte tabt kildemateriale.

kan umuligt vide, om det var det originale retshåndskrift med akterne, en senere afskrift af det eller måske et senere middelalderligt samlehandskrift med retsakterne og noget andet også.

⁶⁰ Jf. ovenfor.

⁶¹ Birket-Smith 1882, s. 115.

⁶² Birket-Smith 1882, s. 117. Begge disse eksemplarer indgik 1662 på universitetsbiblioteket som nr. 4 i samlingen Tertulliani Capsa, Ordo 3, jf. Birket-Smith 1882, s. 140. Stephanius registrerede indholdet, jf. William Christensen: Staffen Hanssøn Stephanius's Designatio variorum documentorum et antiquitatum. *Danske Magazin*, 6., 1., 1913, s. 1-71, 97-177, 193-247 (s. 57-60).

⁶³ Rørdam 1874-77, s. 306.

Håndskriftets forsvinden

Frem til 1608 kan dets manuskripthistorie påvises relativt tydeligt, men derefter lader håndskriftet sig ikke umiddelbart identificere klart. Om, hvorvidt Marsk Stig-håndskriftet kan svare til et af håndskrifterne på de senere håndskriftlister fra Huitfeldts bo og fra universitetsbiblioteket,⁶⁴ kan man højst sige, at det er en mulighed, som næppe lader sig påvise.

Tabet kan altså være sket før, men 1728 er det sandsynligste skelsår. Som så mange andre middelalderhåndskrifter forsvandt altså også Marsk Stig-håndskriftet, fordi det simpelthen blev fortæret sammen med resten af universitetsbiblioteket, da den glubske ild åd sig rovløst gennem århundreders møjsommeligt indsamlingsarbejde.⁶⁵ Desværre var der ingen fiktiv William af Baskerville, der med risiko for eget liv fik bragt Marsk Stig-håndskriftet i sin favn ud af det flammande bibliotek: som i romanfilmatiseringen *Rosens Navn* havde man ellers været ham taknemmelig, hvis han var vaklet ud omtumlet med det sodsværtede pergamentcodex i sin hånd.

Når sporene efter Marsk Stig-håndskriftet i dag er så få, at selv dets blotte eksistens stort set er glemt, skyldes det ikke kun, at det er tabt. Talrige forlæg for endnu bevarede danske middelalderkilder forsvandt 1728, f.eks. middelalderhåndskriftet med Ribe bispekrønike.⁶⁶ Imidlertid var sådanne andre håndskrifter, inden de forsvandt, i stor stil heldigvis blevet kopierede af de mange flittige historikere og afskrivere, der var aktive ved universitetsbibliotekets samlinger før branden. Derfor havde man ofte stadig tekstindholdet bevaret, selvom originalerne forsvandt.

Desværre synes Marsk Stig-håndskriftet at eksemplificere et manuskript, hvor også tekstindholdet gik tabt, da originalen forsvandt. Der findes ingen kendte afskrifter.

Når teksten i Marsk Stig-håndskriftet kunne forsvinde så fuldstændigt, må det nok ses i lyset af 2 omstændigheder: dels var den nok i forvejen i højrisikogruppen for at kunne gå tabt, fordi den næppe nogensinde i middelalderen havde vundet egentlig tekstlig udbredelse. Allerede 1595 fandtes den meget vel kun i dette ene middelalderlige eksemplar.⁶⁷ Den anden side af sagen hænger måske nok sammen med karakteren af håndskriftets indhold. Som påpeget af Michael H. Gelting, kan man

⁶⁴ Begge trykt hos Birket-Smith 1882.

⁶⁵ Mackeprang 1891, s. 643, synes helt overbevist herom.

⁶⁶ Jørgensen 1933-1935, s. 24.

⁶⁷ Jf. Clausen 2014, s. 132, 135, jf. også diskussion ovenfor af ordet "Alter" i Vedels håndskrevne note 15.

netop i lyset af den ovennævnte brevbog, der brændte 1728, se logikken også i det totale tab af tekstmaterialet fra Vedels pergamentcodex: "... de gamle historiografers beklagelige undladelse af at transskribere disse formentlige procesakter synes at passe ganske godt ind i et mønster. Indholdet af den famøse *Cancellariae veteris episcopalis liber* er også kun ufuldstændig kendt, mange af brevene kun gennem Huitfeldts parafraiserende oversættelser. Det virker, som om Vedel og hans efterfølgere var tilbøjelige til at opgive transskriberingen, hvis et håndskrift var for omfangsrigt – og måske især ved et materiale som procesakter, hvor proceduremæssige teknikaliteter kan have fyldt temmelig meget. De vidste jo, hvor håndskriftet var ..."⁶⁸

På denne måde kan et vigtigt kildemateriale desværre pludselig gå tabt.

Konklusion

Marsk Stig-håndskriftet beviser, at der eksisterede et sandsynligvis yderst essentielt, desværre tabt, kildemateriale, som omhandlede mordet i Finderup Lade og begivenhederne i dets umiddelbare kølvand. Det cirkulerede blandt renæssancehistorikere og er gået tabt senest 1728.

Selvom identifikationen af dets tabte indhold står og falder med kun én kilde, forekommer registranten fra 1595 så grundig og vederhæftig, at vi på intet rimeligt grundlag kan afvise den. Marsk Stig-håndskriftet var et middelalderligt pergamenthåndskrift, der sandsynligvis indeholdt de originale retsakter fra processen forud for dommen i 1287.

Selvom det er tabt, fortjener Marsk Stig-håndskriftet en langt bedre skæbne end at blive udeladt af dén viden, som vi kan mønstre om de sagnomspundne begivenheder i Finderup Lade. Den blotte påvisning af Marsk Stig-håndskriftets eksistens har nemlig betydning:

Tidligere i forskningstraditionen om Finderup Lade er det konkluderet, at disse senere historikere havde næsten lige så begrænset indsigt som os i dag og, at "de har næppe rådet over konkrete oplysninger der ikke også er tilgængelige for os."⁶⁹ Påvisningen af Marsk Stig-håndskriftet gør denne konklusion forældet. Dets eksistens nødvendiggør, at fremtidens udforskning af emnet meget nøje indtænker Marsk Stig-håndskriftet i en systematisk nyvurdering, der set i lyset af dette tabte

⁶⁸ Geltings forhåndskommentarer til artiklen her, privat e-mail korrespondance 15.11.2015.

⁶⁹ Hørby 1977, s. 73.

håndskrift grundigt drøfter alt, der før branden i 1728 er skrevet om Finderup Lade-begivenhederne af historikere fra renæssancen og fremefter.

Håndskriftets eksistens har også betydning for opfattelsen af selve begivenhederne. Dets eksistens udelukker naturligvis ikke muligheden af, at marsk Stig og de øvrige måske kan have gennemgået en enten partisk, forudindtaget, ringe udført eller lidet korrekt retsproces og følgelig have været nærmest dømt på forhånd. Dermed kan dets eksistens i sig selv desværre heller ikke afklare den evige debat om, hvorvidt dommen var justitsmord. Men dét grundlæggende, at der virkelig har eksisteret et håndskrift med retsakter, sætter dog en vis bundgrænse eller mindstandard for, hvordan noget sådant eventuelt kan være foregået. Når det f.eks. er sagt, at dommen i 1287 “skete uden en egentlig afprøvning af sagens omstændigheder,”⁷⁰ viser eksistensen af Marsk Stig-håndskriftet, at dette grundlæggende ikke kan være rigtigt. Der har været en retsorden, som man var nødt til at tage seriøst. Eftersom dette håndskrift har eksisteret, må der virkelig have foregået en egentlig retsproces med undersøgelser, hvor de anklagede forinden dommen faktisk har fået en mulighed for at forsvare sig og gøre indsigelser mod anklagerne.

Begyndelsen af artiklen stillede spørgsmålet: “Men hvorfor gik det sådan?” Mordet i Finderup Lade blev en evig gåde med kilders tavshed og evindelige diskussioner om bagmænd og retfærdighed. Næppe hele forklaringen på dette, men dog nok en ikke ubetydelig del af svaret, kan formentligt findes i, at lige netop dette ene håndskrift desværre gik tabt.

⁷⁰ Kurt Sørensen: *Marsk Stig i middelalderens Rørvig. En undersøgelse af sagnet om den fredløse rigsmarsk Stig Andersen Hvides begravelse i Rørvig kirke*, 1995, III

SUMMARY

SVEND CLAUSEN: *The Murder in Finderup Barn and the vanished Parchment Codex, or Raiders of the Lost Manuscript*

In 1286 the Danish King Erik Klipping was murdered under mysterious circumstances in a barn in Finderup, Jutland. This murder has become one of the most iconic events in Danish history and its mysteries remain unsolved. The following year some apparent perpetrators were proscribed. Most of these were powerful Danish noblemen and the Royal official Lord High Constable Stig became the most notorious of these. The sentence has been heavily debated.

Already during the 1500s and early 1600s these events were described by contemporary Danish historians. Their versions of events have generally not been deemed important as it was believed that they had their knowledge solely from sources still available today.

This article, however, shows that historians of this age actually did possess a now lost parchment manuscript that most likely contained the source material from the original trial following the murder. The existence of this so-called Constable Stig-manuscript has been forgotten until now, but its existence can actually be verified with certainty from manuscript lists from this age – most clearly in a manuscript list from 1595. The manuscript is also mentioned in handwritten notes by Anders Sørensen Vedel, one of the renowned historians of that age. In footnotes he made references to this manuscript, because he used its textual contents for his historical works.

Apparently the Constable Stig-manuscript is also mentioned in 1608, maybe then for the last time, and at some point after this it was lost and forgotten about. Likely it burned in 1728 together with the rest of the university library. Sadly, none of its most likely important textual contents survives today. Even a debate in the 1950s regarding the source material for this murder ultimately failed to bring this lost manuscript into renewed focus.

Even though its source material remains sadly lost, the existence itself of this manuscript is still important: First of all, the existence of such a manuscript shows that an actual trial must have been held in the aftermath of the murder. Even this has seemed somewhat unclear, because of the scarcity of the preserved source material. Finally, the existence of this manuscript forces us to begin looking at the works of these old historians in a different way. In the coming years it will be important to examine the preserved historical works and manuscripts of these historians thoroughly to reveal whether this can shed any new light upon any of the lost source material from the Constable Stig-manuscript.

